

ПЪРВАТА НЕМСКА ЧИТАНКА КАТО ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКОТО МЕТОДИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Весела Белчева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Erstes deutsches Lesebuch für die III. Progymnasialklasse е не само първата немска читанка, но и водещ ориентир за изучаването на този език у нас. Добрата визуализация на учебния материал, използването на илюстрации като помощно средство за семантизация на чуждоезиковата лексика и като импулс за говорене обяснява защо читанката е преиздавана многократно за целите на прогимназиалното обучение по немски език в България.

Keywords: German, reading book, secondary education, foreign language teaching

Първата немска читанка (Erstes deutsches Lesebuch für die III. Progymnasialklasse) с автори Серафим Ив. Барутчийски и Вера С. Барутчийска е един от първите водещи ориентир за изучаването на немски език, доказателство за което е многократното ѝ преиздаване за целите на прогимназиалното обучение по немски език в България (през 1937 г. софийското книгоиздателство „Т. Ф. Чипев“ публикува десетото издание на този учебник).

Серафим Иванов Барутчийски е виден български педагог, роден през 1869 в град Кочани, Македония. Средното си образование получава в Педагогическото училище в Кюстендил. Впоследствие завършва филология в Софийския университет, след което в продължение на две години специализира във Виенския университет славистика и немски език. В периода от 1895 до 1912 г. Барутчийски преподава български език и литература и немски език в Мъжката гимназия „Александър I“ и в Девическата гимназия в Пловдив. През 1912 г. е пре-

местен в Трета софийска мъжка гимназия „Уилям Гладстон“. Барутчийски е всеотдаен и високоерудирани учител, а така също и автор на ценни лингводидактически материали по български и немски език и на редица биографични очерци за Христо Ботев, отец Кирил Нектариев, Хаджи Гьока Павлов и т.н. Умира през 1939 г. в София. В изпълнение на неговото завещание на 24 юли 1939 г. дъщеря му Вера С. Барутчийска, също учителка по немски език, внася 125 хил. лв. за образуване на фонд при Министерството на народната просвета. Годишните приходи от него са предвидени за стипендия на един беден студент, като през едната година тя се дава на студент по немска, а на следващата година – по славянска филология, след което отново за студент по немска филология и т.н. Със заповед на Министерството от 26 юли 1939 г. е учреден фонд „Серафим Ив. Барутчийски“, който е закрит през 1948 г. с вливането на фонд „Завещатели и дарители“ при Министерството на народната просвета в държавния бюджет¹⁾.

С. Барутчийски създава първата немска читанка на основата на директния (естествен) метод, като стремежът на автора е в училище обучаемите да изучават немския език по възможност така, както са учили майчиния си език у дома. Този учебник е своеобразно „огледало“ на европейските реформаторски тенденции в чуждоезиковото обучение, започнали през 80-те години на XIX век, когато традиционният граматико-преводен метод е заменен от новия за времето си директен метод, според който чуждият език трябва да се преподава директно, т.е. без пречещото посредничество на родния език²⁾. Основният педагогически принцип, залегнал в читанката, е в процеса на обучение „да се върви от близкото към далечното, от конкретното към абстрактното, от познатото към непознатото, от лесното към мъчното“³⁾. Следвайки този принцип, в уроците на учебника активно присъстват предмети и теми от близкото обкръжение на учещите – училищни принадлежности, класната стая и училището, облеклото, човешкото тяло, семейната среда и др. В унисон с директния метод учебникът обръща сериозно внимание и на звуковата страна на езика и на обучението по произношение, което до появата на този обучителен метод е сериозно пренебрегвано и възприемано по-скоро като „необходимо зло“⁴⁾, отколкото като важен елемент от овладяването на чуждия език. В обучението приоритет се дава на разговорните упражнения и на близките до действителността ситуации, като учителят служи за езиков модел, на който учещият подражава. Учебникът е в обем само от 87 страници, но е изключително богат на нагледно-образни илюстрации⁵⁾, чрез които се осъществява по-пряка и по-трайна връзка между предмети, образи и думи. Добрата визуализация на учебния материал и използването на илюстрациите като помощно средство за семантизация на чуждоезиковата лексика и като импулс за говорене води към индуктивно овладяване на езиковия материал, към него-

вото по-лесно и по-трайно запомняне от учещите. Видно е, че следвайки директния метод на обучение, авторите на тази първа немска читанка са положили нужните усилия да онагледят новото за учещите учебно съдържание, да събудят техния интерес и да им дадат визуална опора за по-лесно и дълготрайно запаметяване на непознатия езиков материал.

Първата немска читанка откликва на реалната нужда на българското образование по онова време от нов подход в чуждоезиковото обучение, който да бъде в унисон с образованието по чужди езици в Европа и да заеме мястото на наложилите се през XIX век граматико-преводен метод, който поощрява наизустяването на думи и правила, както и превода от родния на чуждия и от чуждия на родния език⁶). Ученето при граматико-преводния метод се основава на максимално мобилизиране на ума и следва наследените от обучението по класически езици принципи *Tantum scimus, quantum memoria tenemus* и *Repetitio mater studiorum es*⁷). Именно затова появата на първата немска читанка на българския книжен пазар с доброто ѝ онагледяване и стремеж за комуникативно овладяване на немския език привлича интереса на тогавашните учители по немски език. В лингводидактически аспект учебникът е интересен и днес, най-вече със своята структура, подбор на учебното съдържание и методическа функционалност.

Първата част от учебника (с. 6 – 51) е най-обемна и запознава учещите с лексика, свързана с класната стая, облеклото, семейството, времето (дни и месеци), човешкото тяло и др. Втората (с. 52 – 67) е посветена на жилището, градината, домашните животни и т.н. Третата част (с. 68 – 73) е относително кратка и има по-скоро развлекателен и „разтоварващ“ учещите характер, запознавайки ги с различни игри и песни. Четвъртата част (с. 74 – 83) е изцяло посветена на граматиката, която е сведена до най-необходимото за този начален етап на изучаване на немския език. Без да навлизат в подробни обяснения, множество примери и упражнения, авторите обръщат внимание на произношението, дългите и кратките гласни, ударението, членуването, съществителното име и неговото склонение, глагол и време на глагола, местоимение, прилагателно и числително име. Петата част (с. 84 – 87) умалително е наречена „речниче“, тъй като в нея присъстват малък брой думи и изрази, преведени на български език в помощ на учещите.

Първата немска читанка има характеристиките по-скоро на учебно помагало (затова може би е наречена „читанка“), отколкото на класически учебник⁸). Лингводидактическата ѝ стойност е в това, че допринася за популяризирането на немския език в България, поставяйки акцент върху неговото естествено овладяване още в ранна възраст. Читанката успява да се впише в тогавашния български модел за чуждоезиково обучение, да популяризира иновативния за времето си директен метод, което безспорно я прави важна част от българското методическо наследство.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Срв. <http://daritelite.bg/serafim-iv-barutchiyski-fondove-2/> [28.07.2016]
2. Вж. по-подр. по въпроса за директния метод в чуждоезиковото обучение Нойнер, Н. & Хунфелд, Х. (1996): Методи на обучението по немски език като чужд. Уводна част. София: УИ „Св. Климент Охридски“, с. 35.
3. Вж. Барутчийски, С., Барутчийска, В. Първа немска читанка за III прогимназиален клас, десето изд. София: Книгоиздателство Т.Ф. Чипев, 1937, с. 2.
4. Вж. Нойнер, Н. & Хунфелд, Х., с. 39.
5. Вж. по-подр. за лингводидактическата роля на илюстрациите Белчева, В. (2012): Илюстрацията в обучението по немски като чужд език в началното училище. В. Търново: Ивис.
6. Вж. Нойнер, Н. & Хунфелд, Х., с. 19 – 33.
7. Вж. по-подр. за граматико-преводния метод Веселинов, Д. (2005): Възрожденският урок по френски език. Лингводидактическа реконструкция. София: ИК „Лик“, с. 22 – 30.
8. В периода на Възраждането и в началото на ХХ в. съществува недостиг и дори отсъствие на учебници, поради което българският учител е принуден да диктува учебното съдържание, което се превръща в сериозно изпитание при изучаването на чуждите езици по това време. Едва с появата на първите разговорници и учебници ситуацията в клас се променя и „папагалското“ преписване от черната дъска отстъпва място на обяснението и превеждането (in: Vesselinov, 2005: 23 – 24).

THE FIRST GERMAN LANGUAGE READING BOOK AS A PART OF THE BULGARIAN METHODOICAL HERITAGE

Abstract. Erstes deutsches Lesebuch für die III. Progymnasialklasse is not only the first German language reading book, but also a leading benchmark for the study of this language in Bulgaria. The good visualization of the material, the use of illustrations as an aid for learning foreign language vocabulary and for speaking momentum explains why the book has several reprints for the purpose of secondary education in German language in Bulgaria.

✉ **Dr. Vesela Belcheva, Assoc. Prof.**

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo
2, T. Tarnovski St.

5003 Veliko Tarnovo, Bulgaria

E-mail: vbeltscheva@yahoo.com